

Motvind Norges havvindutvalg
Hovfaret 17
0275 Oslo
Organisasjonsnummer: 923 421 068
kontakt@motvind.org

Til: Regjeringen og
Olje- og energidepartementet

Oslo, 21.08.2022

Motvind Norges havvindutvalg sier nei til REPowerEU

Svar på offentlig høring knyttet til endringer i tre EU-direktiver (fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet), utsendt 9. juni med høringsfrist 22. august.

Innholdsfortegnelse

- 1. Innledning**
- 2. Ikke-godkjente direktiver**
- 3. Saksdokumenter må presenteres på norsk**
- 4. Myndighetene underkommuniserer at det handler om vindkraft**
- 5. Overkjøring av lokale myndigheter**
- 6. Negative konsekvenser for naturmangfoldet**
 - 6.1. Planlagt naturrasering midt i naturkrisen
 - 6.2. I konflikt med naturmangfoldloven
 - 6.3 Konsekvenser for fisk og sjøpattedyr
 - 6.4 Konsekvenser for sjøfugl, trekkfugl og næringssøkende fugl fra fastlandet
- 7. Lovverket krever konsekvensutredninger i vindkraftsaker**
- 8. Klimabelastning**
- 9. Forurensning**
- 10. Underkommunisert økonomisk byrde**
- 11. Oppsummerende krav**
- 12. Hovedkonklusjon**

1. Innledning

Vi viser til den pågående høringen knyttet til endringer i tre EU-direktiver: fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet:

svar.regjeringen.no/nb/registrer_horingsuttalelse/H2917944/

18. mai lanserte EU «REPowerEU», en plan for hastebehandling av kraftprosjekter både på land og til havs. Arbeidet med planen startet allerede i 2021, men begrunnes nå med krigen i Ukraina som har ført til redusert tilgang på russisk naturgass. I Motvind Norges havvindutvalg er vi svært kritiske til EUs plan. Vi er i tillegg kritiske til den, etter vårt syn, udemokratiske måten høringen blir forsøkt gjennomført på.

En drøy måned etterpå, 23. juni, presenterte statsminister Jonas Gahr Støre og næringsminister Jan Christian Vestre planer som innebærer økt satsning på havvind, «Veikart for et grønt industriløft»: www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/gront-industriloft/id2920282/. Det er på det rene at Norge ikke vil ha overføringskapasitet til å ta imot hele den planlagte strømproduksjonen. Til tross for at «Veikart for et grønt industriløft» ble presentert som et nasjonalt initiativ, er det nærliggende å se det i nær sammenheng med REPowerEU. Norske arealer, både på land og til havs, skal raskest mulig gjøres tilgjengelige for enda mer kraftproduksjon, i tråd med EUs interesser.

Beslutningen om å satse massivt på havvind, og tilrettelegge for REPowerEU, ser ut til å være tatt i forkant av den aktuelle høringen, noe vi oppfatter som udemokratisk.

2. Ikke-godkjente direktiver

De tre aktuelle direktivene er, ifølge Olje- og energidepartementet (OED), ikke godkjente i Norge. Likevel velger regjeringen å sende forslag til endringer i direktivene på høring. Betyr dette at man fra departementets side ser for seg at direktivene skal kunne implementeres i forbindelse med at REPowerEU iverksettes? Her mener vi myndighetene må forklare mer inngående hva som er tenkt, og at dette i seg selv gir grunnlag for å utsette høringsfristen.

3. Saksdokumenter må presenteres på norsk

Dagen før høringsfristen registrerer vi at saksdokumentene ennå ikke foreligger på forvaltningsspråket i Norge, nemlig norsk. Både Språkrådet og Motvind Norge klaget på dette

i sommer, uten at klagene ble tatt til følge, noe vi ser på som svært beklagelig. Etter vårt syn bør høringen utsettes til alt av saksdokumenter er presentert på det språket som flertallet av landets innbyggere behersker best. Dette er helt grunnleggende i et demokrati.

4. Myndighetene underkommuniserer at det handler om vindkraft

Hensikten med REPowerEU er primært å øke utbyggingstakten når det gjelder det myndighetene velger å kalle «fornybar energi». OED nevner solkraft i den norskspråklige innledningen, men vindkraft er ikke spesifikt nevnt. Imidlertid er det åpenbart at forslaget er ment å skulle åpne for massiv vindkraftutbygging, både på land og til havs. Det kan virke som om OED underkommuniserer noe helt vesentlig ved forslaget, noe vi oppfatter som uryddig. Det er udemokratisk å underkommunisere til innbyggerne i landet hva høringen faktisk innebærer.

5. Overkjøring av lokale myndigheter

I REPowerEU skisseres det en ordning med såkalte «renewables go-to areas». Myndighetene skal peke ut områder hvor vindkraftprosjekter skal kunne få forenklet hastebehandling, uten krav om gjennomføring av prosjektspesifikke konsekvensutredninger. Denne fremgangsmåten kan minne om «Nasjonal ramme» fra 2019, hvor konkrete områder ble pekt ut som spesielt egnede for vindkraftutbygging. Som kjent møtte dette forslaget en storm av protester, og det ble derfor lagt i en skuff. Vi reagerer på at skuffen åpnes igjen, og at omfattende vindkraftplaner blir forsøkt vedtatt i et vanskelig tilgjengelig språk. Å overkjøre lokale myndigheter på denne måten, er direkte i strid med Stortingets vedtak i kjølvannet av forsøket på å implementere «Nasjonal ramme»: [Meld. St. 28 \(2019–2020\) \(regjeringen.no\)](#)

6. Negative konsekvenser for naturmangfoldet

6.1. Planlagt naturrasering midt i naturkrisen

I 2019 varslet FN om at over en million arter er truet grunnet menneskelige aktivitet (UN Report: Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented'; Species Extinction Rates 'Accelerating', 2019) Menneskeskapte arealendringer er hovedårsaken, noe som er allment kjent. Likevel planlegger altså EU storstilt industrialisering av natur uten forutgående prosjektsspesifikke konsekvensutredninger, noe regjeringen ser ut til å støtte. Forskerne Gudmestad, Kristoffersen og Kinn mener at konsekvenser av havvindanlegg i stor grad vil være «avhengig av i hvilken grad lokalisering av anleggene overlapper med viktige

artsspesifikke habitater for sjøfugl og deres sesongmessige bevegelser/distribusjon tilknyttet næringssøk, hekking og trekkruiter (Gudmestad, Kristoffersen, & Kinn, 2021). Det å ha stedsspesifikk kunnskap fremheves altså som sentralt. Da er det sjokkerende at EU nå i praksis foreslår utdeling av konsesjoner uten krav om at konsekvenser skal være kartlagt. Ifølge Hurdalsplattformen er «[l]angsiktig og bærekraftig forvaltning av naturressursene [...] grunnprinsippet i regjeringens miljøpolitikk. Regjeringen vil sikre biologisk mangfold og sårbare økosystemer gjennom en kombinasjon av et godt nasjonalt regelverk og god og langsiktig lokal forvaltning» (Regjeringen, 2021, s. 31). Regjeringens styringsverktøy ser ut til å være i direkte konflikt med REPowerEU.

6.2. I konflikt med naturmangfoldloven

REPowerEU er en omfattende plan som vil komme i konflikt med eksisterende lovverk på en rekke områder. Naturmangfoldloven er én av lovene som vil bli brutt. Ifølge naturmangfoldlovens § 5 skal det være et mål «at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet, ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av». Vi kan ikke se at hensynet til naturmangfoldet er ivaretatt i REPowerEU-planen. Tvert imot er dette en plan som vil ødelegge livsvilkårene for et høyt antall arter. Ifølge naturmangfoldlovens § 8 skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet «så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet».

Når kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt, trer naturmangfoldlovens § 9 i kraft: «Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak». § 9 i *Lov om forvaltning av naturmangfold* blir gjerne referert til som føre var-prinsippet. Dette prinsippet er ikke ivaretatt i planen REPowerEU.

6.3. Konsekvenser for fisk og sjøpattedyr

Både bunnfast og flytende havvind kan «skada flora og fauna på havbotnen, inkludert fiskeartar som lever og gyter der», både i installasjonsfasen og i driftsfasen, advarer Havforskningsinstituttet. Tobis blir ofte nevnt som en sårbar nøkkelart i denne sammenhengen. Vindturbinstøy kan «forstyrre kommunikasjonen mellom marine organismer som til dømes brukar lyd under gyting», påpekes det vidare (2020).

«Vi vet ikke sikkert hvordan hørbar støy og infrastøy vil kunne påvirke fiskens evne til å orientere seg», konstateres det i rapporten «Forvaltning og konsekvenser for miljø og samfunn» (Gudmestad, Kristoffersen, & Kinn, 2021, s. 9). Det potensielle skadeomfanget er imidlertid stort. «Effekten av «kunstige rev» og «fiskerifrie soner» kan gi bidrag til å øke naturmangfoldet», men kan også gi økt «risiko for spredning av fremmede arter (*stepping stone*- effekten)», ifølge den nevnte havvindrapporten fra Høgskolen på Vestlandet (Gudmestad, Kristoffersen, & Kinn, 2021).

6.4. Konsekvenser for sjøfugl, trekkfugl og næringssøkende fugl fra fastlandet

Det er allerede godt dokumentert og allment kjent at vindindustri på land ødelegger for fuglelivet. Også til havs vil massive vindkraftanlegg svekke fuglenes livsbetingelser. «Både sjøfugl og trekkfugl kan bli påvirket av havvindanlegg. Negative konsekvenser kan skje gjennom kollisjonsskader, tap av viktige leveområder, konflikter med trekkruiter, unnvikelsesresponser fra visuell påvirkning og direkte barriereeffekter. Lys fra turbiner, fartøysoperasjoner, og turbinhøyde i forhold til flyvehøyde er faktorer som påvirker konsekvensbildet. Mange sjøfuglarter er allerede under sterkt press, og det er i dag mangel på gode data om utbredelse, trekkruiter, sesongmessig forekomst og sårbarhet for sjøfugl», advarer forskerne Ove Tobias Gudmestad, Bjørn Kristoffersen og Sigurd Juel Kinn i rapporten «Forvaltning og konsekvenser for miljø og samfunn» (Gudmestad, Kristoffersen, & Kinn, 2021). Målet med REPowerEU er å øke utbyggingstakten for såkalte «fornybarprosjekter», som i praksis vil innebære massiv vindkraftutbygging- også til havs. EU ser for seg at myndighetene skal stille store områder til rådighet og at det ikke skal stilles krav til prosjektspesifikke konsekvensutredninger. Dette vil innebære at man ikke tar hensyn til fuglelivet i området, noe som vil få svært alvorlige konsekvenser.

7. Lovverket krever konsekvensutredninger i vindkraftsaker

Mens havvindutbygging innenfor grunnlinjen reguleres av energiloven, skal havvindprosjekter på yttersiden av grunnlinjen reguleres av havenergiloven.

Ifølge havenergilovens § 2.2 er det ikke anledning til å gi fritak fra konsekvensutredninger, slik det legges opp til med REPowerEU. Loven er krystallklar på dette punktet: «Før opning av område etter første ledd kan skje skal det utarbeidast konsekvensutgreiingar.

Konsekvensutgreiingane skal inkludere vurderingar av miljømessige og samfunnsmessige konsekvensar av fornybar energiproduksjon, så som konsekvensar for andre næringsinteresser» (Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), 2022).

Forskrift om konsekvensutredninger	
prosesser med samlet patentlagringskapasitet under 100 000 tonn).	
24. Næringsbygg, bygg for offentlig eller privat tjenesteyting og bygg til allmennnyttige formål med et bruksareal på mer enn 15 000 m ² (mindre tiltak omfattes av vedlegg II nr. 11j).	Planmyndigheten. Plan- og bygningsloven.
25. Nye bolig- og fritidsboligområder som ikke er i samsvar med overordnet plan.	Planmyndigheten. Plan- og bygningsloven.
26. Større militære skyte- og øvingsfelt.	Planmyndigheten. Plan- og bygningsloven.
27. Omlasting av olje og gass fra skip til skip av et visst omfang eller frekvens.	Planmyndigheten. Plan- og bygningsloven.
28. Vindkraftanlegg med en installert effekt på mer enn 10 MW (mindre tiltak omfattes av vedlegg II nr. 3h).	Norges vassdrags- og energidirektorat. Energiloven.

Loven stiller en rekke krav knyttet til konsekvensutredning av vindkraftanlegg. Skjermdump fra Lovdata.

Når det gjelder vindkraftutbygging innenfor grunnlinjen, stiller konsekvensutredningsforskriften en rekke krav til utbyggeren. I § 21 finner vi en detaljert oversikt over faktorer som skal utredes. Her nevnes blant annet «naturmangfoldloven», «økosystemtjenester», «nasjonalt og internasjonalt fastsatte miljømål», «friluftsliv», «landskap», «forurensning av vann», «vannmiljø», «beredskap og ulykkesrisiko», «befolkningens helse» og «tilgjengelighet for alle til uteområder». Loven krever konsekvensutredninger som «skal omfatte positive, negative, direkte, indirekte, midlertidige, varige, kortsiktige og langsiktige virkninger». Videre skal «[s]amlerte virkninger av planen eller tiltaket sett i lys av allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente planer eller tiltak i influensområdet skal også vurderes». Også «[v]irkninger over landegrensene skal [...] beskrives» (Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, 2021).

Miljødirektoratets veileder M-1941 stiller ytterligere krav til hvordan konsekvensutredninger skal foregå, knyttet til blant annet «kunnskapsgrunnlag», «naturmangfold», «forurensning», «friluftsliv», «landskap», «vannmiljø», «økosystemtjenester» og «klimagassutslipp». Vi ser at flere av disse momentene er de samme som trekkes frem i konsekvensutredningsforskriftens § 21- et tydelig signal, fra de lovgivende myndighetene, om hvor viktig dette er. Når det gjelder selve prosessen, krever Miljødirektoratet at alle berørte parter får mulighet til å bli hørt: «Alle som kan bli berørt av eller er interessert i en plan eller et tiltak, har rett til å medvirke i prosessen knyttet til en konsekvensutredning» (Miljødirektoratet, u.d.).

Hvis EU innfører direktiver som åpner for at områder skal utpekes innen en tidsramme på kun ett år, og norske myndigheter implementerer dette, vil det ikke være tid til å utrede konsekvensene på en ordentlig måte, verken for naturmangfoldet eller for andre næringsinteresser. Den grundige medvirkningsprosessen som Miljødirektoratet beskriver, vil ikke kunne gjennomføres i praksis. Vi har et omfattende lovverk som krever detaljerte konsekvensutredninger, også i vindkraftsaker. REPowerEU kommer i direkte konflikt med lovverket på sentrale punkter og bryter fundamentalt med de prosessene som beskrives i Miljødirektoratets veileder M-1941.

8. Klimabelastning

Vindkraftsatsningen blir solgt inn som et klimatiltak. I «Veikart for et grønt industriløft» hevdes det at intensjonen med satsningen er å «kutte klimagassutslipp hurtig på veien mot lavutslippssamfunnet.» At satsningen totalt sett skulle ha en positiv klimaeffekt er imidlertid ikke dokumentert eller sannsynliggjort. Tvert imot fremstår det som sannsynlig at en slik satsning vil medføre store CO₂-utslipp. Det er åpenbart at produksjon av turbinvinger- og tårn, fundamenter i stål og/ eller betong, fartøyer til installasjoner og vedlikehold etc. vil medføre enorme utslipp. Den planlagte havvindsatsningen vil i tillegg kreve massivt med gruvedrift, både på land og på havbunnen. Påstanden om at havvindsatsningen skal kunne gi oss et lavutslipps- eller nullutslippssamfunn, har derfor ikke rot i virkeligheten.

9. Forurensning

Selv om vindindustrien selges inn som «grønn», er det en kjensgjerning at miljøskadevirkningene kan være store. Når vindkraftanlegg bygges på land, vil man etter kort tid se avskalling i terrenget. Når vindkraftanlegg bygges til havs, vil belastningen kunne bli enda større på turbinvingene. De stoffene som skaller av, vil havne i havet. Det vil ikke nødvendigvis være synlig for det menneskelige øyet når det foregår langt ute til havs, men det

vil likevel være der. «Erosjon av rotorbladene kan føre til utslipp av mikropartikler fra stoffer med mulige negative konsekvenser for det marine miljøet, og dette bør undersøkes nærmere. Avfallsstrømmer og håndteringsløsninger, herunder resirkulering, gjenbruk og gjenvinning, skal beskrives i konsekvensutredningen for det enkelte anlegg», påpeker Gudmestad, Kristoffersen og Kinn i havvindrapporten «Forvaltning og konsekvenser for miljø og samfunn». Det EU foreslår, med REPowerEU, er at det *ikke skal stilles krav* om prosjektspesifikke konsekvensutredninger. Det forskerne foreslår, om at avfallsstrømmer skal beskrives i konsekvensutredningen, vil derfor ikke skje.

Noen av mikropartiklene som skalles av fra vindturbinvinger vil inneholde Bisfenol A er, et hormonhermende stoff. Bisfenoler har, ifølge Store norske leksikon, «hydroksylgrupper knyttet til benzenringene, og dette gjør at de kan etterligne blant annet østradiol, som er et østrogen». Det å komme i kontakt med Bisfenol A kan ha en rekke negative helseeffekter, for både mennesker og andre biologiske organismer. Blant annet kan stoffet forstyrre den reproduktive helsen. Det er derfor et uttalt ønske, fra helsemyndighetenes side, at dette stoffet skal reguleres. Når Bisfenol A havner i havet, vil det raskt spre seg, og det vil bli svært vanskelig, eller umulig, å regulere inntaket.

I tillegg til den daglige slitasjen fra turbinvinger, vil man kunne risikere mer dramatiske hendelser når vindkraftanlegg etableres til havs. Som kjent kan lydnedslag medføre branner som kommer ut av kontroll. I tillegg vil det være risiko for kollisjoner med både skip og oljetankere. Gudmestad, Kristoffersen og Kinn etterlyser «retningslinjer og protokoller for miljøovervåking knyttet til havvindanlegg i Norge», noe Havforskningsinstituttet skal ha anbefalt (Gudmestad, Kristoffersen, & Kinn, 2021, s. 9).

10. Underkommunisert økonomisk byrde

I regjeringens «Veikart for et grønt industriløft» er det uttalte målet «å skape verdier og lønnsomme jobber i hele landet». Noen få aktører vil selvfølgelig kunne tjene seg søkkrike på havvind, mens flertallet vil tape. En offensiv satsning på havvind vil tære på Oljefondet, og det vil koste norske skattebetalere dyrt. Eksempelvis har Equinors havvindanlegg Hywind Tampen en prislapp på om lag fem milliarder. Gjennom subsidier og skattelette får Equinor dekket inn det meste av dette, en kostnad som fellesskapet må dekke. Slik Motvind Norges havvindutvalg ser det, blir ikke velgerne opplyst godt nok om de enorme kostnadene.

11. Oppsummerende krav

- Beslutningen om å satse massivt på havvind, og tilrettelegge for REPowerEU, ser ut til å være tatt i forkant av den aktuelle høringen, noe vi oppfatter som udemokratisk. De tre aktuelle direktivene er, ifølge Olje- og energidepartementet (OED), ikke godkjente i Norge. Likevel velger regjeringen å sende forslag til endringer i direktivene på høring. Her mener vi myndighetene må forklare mer inngående hva som er tenkt, og at dette i seg selv gir grunnlag for å utsette høringsfristen.
- Saksdokumentene må presenteres på norsk før høringsperioden på åtte uker begynner å løpe.
- Regjeringen må kommunisere tydelig at REPowerEU åpner for en massiv satsning på vindindustri, og at naturvernet vil bli nedprioritert
- Regjeringen må følge opp stortingets vedtak om at vindkraft ikke skal bygges ut når dette ikke er ønsket lokalt
- Norsk lovverk må respekteres i vindkraftsaker, også naturmangfoldloven
- Erosjon av rotorbladene kan føre til utslipp av mikropartikler fra stoffer med mulige negative konsekvenser for det marine miljøet, og dette bør undersøkes nærmere.
- De kostnadene en massiv havvindsatsning vil føre med seg, i form av investeringskostnader og tapte inntekter for andre næringer, må synliggjøres av regjeringen.
- Vi har et omfattende lovverk som krever detaljerte konsekvensutredninger, også i vindkraftsaker. Dette lovverket må respekteres.

12. Hovedkonklusjon

Havvindsatsningen blir av politiske myndigheter, og representanter for kraftbransjen, presentert som «et eventyr» og et nødvendig klimatiltak. Summen av negative konsekvenser fremstår imidlertid som langt større enn påståtte fordeler. Verken hensynet til naturmangfoldet eller norsk økonomi er ivaretatt. Noe troverdig klimaregnskap foreligger ikke. Både Havforskningsinstituttet og fiskeriorganisasjonene er sterkt kritiske til planene, noe de politiske myndighetene ikke tar tilstrekkelig hensyn til. Vi har et omfattende lovverk som krever detaljerte konsekvensutredninger, også i vindkraftsaker. REPowerEU kommer i direkte konflikt med dette lovverket på sentrale punkter.

I REPowerEU- planen åpnes det for industrialisering av enorme havområder, uten krav om prosjektspesifikke konsekvensutredninger. Man skal altså ofre store naturarealer uten å ha kjennskap til konsekvensene. Videre skal man belaste fellesskapet med enorme investeringskostnader og økonomiske tap som følge av at andre næringer blir skadelidende. Det vi allerede vet om potensielle skadevirkninger, gir grunn til stor bekymring. Motvind Norges havvindutvalg sier derfor klart og tydelig nei til REPowerEU.

På vegne av Motvind Norges havvindutvalg

Bjarne Jensen, leder, bjarne@motvind.org

Christina Fjeldavli, saksbehandler, christina.fjeldavli@motvind.org

Referanser

- Gudmestad, O. T., Kristoffersen, B., & Kinn, S. J. (2021). *HVL-rapport frå Høgskolen på Vestlandet 2021*. Institutt for maritime studier, Fakultet for økonomi og samfunnsvitskap. Høgskolen på Vestlandet.
- Havforskningsinstituttet. (2021, 1. mars). Hentet fra <https://www.hi.no/hi/temasider/hav-og-kyst/havvind>
- Havforskningsinstituttet. (2021, 1. september). *Krafttak for kysttorsken*. Hentet fra Havforskningsinstituttet: <https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2021-2>
- Havforskningsinstituttet. (2021, 1. oktober). *Tema: Vindkraft til havs*. Hentet fra Havforskningsinstituttet: <https://www.hi.no/hi/temasider/hav-og-kyst/havvind>
- Kirkesæther, L. E. (2021, 9. mars). *Havforskningsinstituttet*. Hentet fra <https://www.hi.no/hi/nyheter/2021/januar/hoyt-fiskepress-blant-arsakene-til-reduksjon-av-flere-fiskebestander>
- Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet. (2021, 1. november). *Forskrift om konsekvensutredninger*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-06-21-854>
- Miljødirektoratet. (u.d.). Hentet fra Konsekvensutredninger for klima og miljø: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/konsekvensutredninger/>
- Norges lover. (u.d.). *Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*. Hentet 4. februar, 2022 fra Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>
- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). (2022, 21. juni). Hentet fra <https://www.nve.no/energi/energisystem/havvind/konsesjonsbehandling-og-lovverk/>
- Regjeringen. (2021). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hurdalsplattformen/id2877252/>
- UN Report: *Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented'; Species Extinction Rates 'Accelerating'*. (2019, 6. mai). Hentet fra United Nations: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/05/nature-decline-unprecedented-report/>

